

Szüts Miklós festőművész összefogásról, üzenőművészetről

Kiáltásmegnyitó

Nyomorult, hepciáskodó kis koszfészket csinálnak országunkból, Európa közepén – mondta Szüts Miklós festőművész az alaptörvény operabáljának ellentüntetésén, ahol a demokratikus szellemiség, a kultúra és embermilliók kiéheztetéséről beszélt.

Szüts Miklós. Több mondat a zsarnokságról

■ **Dédapja, Degré Alajos a márciusi ifjak egyikeként az 1848-as forradalom kirobbantója. Vérében van a politizálás?**

■ **Hírolvasó ember vagyok.** De forradalmár, az aztán semmiképp, még a festészetben sem. Most mégis úgy éreztem, ideje megszólalni. Írók, színészek, tudósok szót emeltek a demokrácia lebontása ellen a nagy nyilvánosság előtt, képzőművész, festő nem tette ezt az utóbbi másfél évben. Felkértek, elvállaltam.

■ **Nem is hezitált?**

■ De igen. Az első reflexem az volt, ez nem az én dolgom. Aztán fölhívtam egy-két barátomat, és mégis elvállaltam. Mára végképp szertefoszlott ugyanis a rendszerváltás jövőképe, illúzióvá vált az az ország, ahol a festő békésen maszatolhat műtermi magányában, anélkül, hogy tudná, ki is a gazdasági

miniszter. Normális esetben persze nem az a festő dolga, hogy szónoki emelvényeken ácsorogjon. A festő a vázszon előtt állva szereti a hazáját.

■ **Beszédében a kultúra kiéheztetéséről beszélt, mint a rendszer egyik fő bűnéről.**

■ **Hogy a kultúra másodlagos fontosságú, ahhoz már hozzászoktunk.** Most, a nagy gazdasági szorultságban aztán még sokkal bárdolatlanabbak az elvonások, mint korábban, és természetesen ebben vélt vagy valódi politikai szempontok is szerepet játszanak. Megszoktuk, hogy a múzeumok képtelenek a gyűjteményüket gyarapítani, de az már bohózatba illő, hogy például a kutatókból kényszerteremőrök válnak. Miközben a kultúra társadalmi létszükséglet, még a fogalmával is alig vagyunk tisztában. Európában a kultúra nem pusztán a művészet szinonimája,

jóval mélyebb a merítés, ebbe a védett, kiemelt fontosságú fogalomba beletartozik az oktatás, a műemlékvédelem, a vallás ügye, de még a gasztronómia is. Ezeket nem lehet szétszálazni. Franciaországot, ahol, ha csak tehetem, minden évben eltöltök néhány munkás hónapot, nem csak azért szeretem, mert amíg ott vagyok, addig sem az itthoni helyzetre és a villanyszámlákra gondolok. Ott az ember valahogy a bőrén érzi a kultúra jelenlétét, fontosságát. Ottani barátainknak mintha folyamatosan hőemelkedésük lenne. Állandóan hívnak, hogy menjek velük kiállításra, koncertre, operába. A legjobban talán azért mégis a forradalmukat irigylem tőlük.

■ **Ezt hogy érti?**

■ Saját francia forradalom híján az elmaradt, későn jött polgárosodást nyögjük ma is. Akik az utóbbi években előszeretettel használták, kisajátították

és lejáratták a polgár fogalmát, cinikusok és kártékonyak. Nem értik, hogy a polgárléte nem lehet ampullával bevenni. Magyarországon alig létezik polgári tradíció, polgári értékrend. Ebből sok baj származik, például a tolerancia hiánya. Hogy az emberek jelentős részének semmiféle valóságos demokráciafogalma nincs, így annak hiánya sem érinti őket különösebben. Túrhetetlen, hogy ma Magyarországon nyilvánosan, akár a parlamentben is elhangozhatnak bizonyos mondatok. Burkoltan vagy nyíltan lehet miféleképpen zsidózni, buzizni, cigányozni, ami Európa boldogabb felében elképzelhetetlen. És ezt nem csak a politika, ezt mi, kilencakárhány millióan hoztuk össze, nagy dicsőségünkre. Az antiszemitizmus, az intolerancia zsigeri alapon működik, működhet, mert a múlt bűneit, kéz a kézben Kádár Jánossal, szemérmesen besöpörgettük a szőnyeg alá. Ennek a feloldatlan, történelmi tehernek a megértéséhez kulcsmű György Péter legutóbbi könyve, az Apám helyett. Sok mindent tanultam belőle a saját életemről, helyükre kerültek régi családi történetek, átértékelődtek emlékezetes mondatok.

■ **Átértékelődtek?**

■ Más jelentést kaptak. Amikor katolikus családban felnőve húszévesen megkérdeztem az egykor az úri középosztályhoz tartozó okos, művelt anyámat, mit szólna, ha zsidó lányt vennék feleségül, azt válaszolta: „igyekeznék őt nagyon szeretni”. Vagy amikor rákérdeztem, mit szolt nagyapám, a Kúria elnöke a II. zsidótörvényhez, anyám azt mondta: undorodott, de addigra már nyugdíjba ment. Fel nem foghattam, miért nem vetette latba a kapcsolatait, miért nem szolt a még létező fórumokon, miért nem hallatta a hangját. Az ember érzi a felelősségüket, azok felelősségét is, akik csak hallgattak. Ami történt, nem kizárólag a huncut németek bűne. Itt egy ország végignézte, ahogy elmennek a vonatok. Ezek után most itt az Új Színház-téboly, Budapesten lassan létrejön Európa egyetlen állami támogatású náci színháza.

■ **Mire gondolt, amikor a beszédében azt mondta, lesz ez még rosszabb is?**

■ Ahogy az Operánál elmondtam, most ott tartunk, hogy az Alkotmánybíróság cirkusszá alakításával, a magánnyugdíjak államosításával, a sajtószabadság megszüntetésével, az ellenzéki rádió

Az idevalósi

Kezdetben volt a színészjelölt, aki 1945. július 29. után alig néhány évvel már szerepekre, kelléparókára vágyott, és kötetnyi verset tudott fejből. Pilinszky Apokrifjét még belépőként szavalta Szüts Miklós a főiskola színpadán, hiába; József Attila elefántos, cincéres, holdas versét, a Medáliákat már a Duna-parton, a most kiebrudalásra szánt József Attila-szobor lábánál, néhány hete – talán nem hiába. A kettő között grafikus lett és festő, linóleummetszetekkel, olajfestményekkel, pasztell-kollázsokkal, akvarellelkelkel bíbelődött. Összetéveszthetetlen, halk szavú és tompa tónusú, szelídbarnás, puhaszürkés, nyugodtfejtetés, huncutokkeres csendéletei, cigánytelepei, „embertelen” lakótelepei, párizsi sikátorai, kőbányai betonbulvárjai magán- és közgyűjtémé-

elhallgattatásával, az alaptörvény megalkotásával eltemették a harmadik köztársaságot. Noha én diktatúrában nőtem fel, nagyon megszerettem a demokráciát. Most meg megpróbálják elvenni. A korábbi diktatúrában partatlan, puha félelemben éltünk, ahogy Rejtő Jenő mondja, ott volt a repesz az ember oldalában, ha néha elmozdult, fájt is, de megtanultunk együtt élni vele. Nem akarok újra repesszel az oldalamban élni. És ez nem minden. Mondják,

nekem a magyar nyelv a hazám

államcsőd fenyeget, és az egyre növekvő számú, reménytelenül elszegényedett milliókról láthatóan senki sem óhajt még gondolkodni sem. Kriminálizálják a hajléktalanokat, ahelyett, hogy megpróbálnának valamilyen módon segíteni rajtuk.

■ **Mostanában mantraszerű jó tanácsa vált, hogy el kell innen menni. Mit mond a gyerekeinek?**

■ A két nagy már idegyökerezett, család, gyerekek. A két kisebbnek azt

nyekbe kerültek. Munkái szinte egyetlen életművé érték festőfelesége, Vojnich Erzsébet rokonremekeivel. Berlinben Esterházyt látogatja, Parti Naggyal és Darvasival a Balaton-felvidéken nyaral, Bodorral megmássza a Machu Picchut. A magánnyugdíjak államosítása ellen pedig a pénztár bejárata előtt rendez zenés civil-pikniket. Fényképez, fest, tüntetésre jár. Üzemszerűen blogol, Schubertet hallgat, meg rádióka-barét. És noha irigyli Nádor Tibor csikklepte műtermét, hamutartóra és a felmosásra esküszik. Marad megrögzött úri fiú. Boldog fajta, mint mondja. Rendíthetetlenül hisz a vályogházával együtt vásárolt, sváb falvédőszöveg igazságában. „Aggódj, persze, de ne túl sokat, örülj annak, amit az Isten ad”. Ha valaki mégis számon kérné rajta festményei esetleges rossz kedvét, Tóth Krisztától kapott ajándékmondattal vág vissza: „Ugye, maguk nem idevalósiak?”

mondom, ha akarsz, menj el. Menj el tanulni, világot látni. Ez ma már nem végleges döntés. Aki végleg elmegy, örökre hazátlanná válik. A gyerekei már rendben lesznek. Nekem a magyar nyelv a hazám, felőlem nézve beláthatatlan az elmenők vesztesége, de ezt ők hál’ istennek nem tudják.

■ **Az írók sziporkáznak ebben az abszurd, szorult helyzetben. Parti Nagy Fülkefor-népmeséi, Závada, Darvasi leleményei, Mosonyi Aliz magyarmese-egypercesei a túlélés segédeszközei. De a tüntetési transzparensok, karikatúrák is egyre szellemesebbek. Volt kedvence az operabálos tüntetésen?**

■ Szórakoztat a kialakulóban lévő szubkultúra. Nagyon tetszett például az egyik barátom táblája, az otthon eszkábált, akkuról működő, világító NEM! felirat. A negatív rekordot pedig egy nercbundás nő tartja, aki a hátsó kijáraton távozva sértődötten közölte, az alkotmányt a nép választotta.

■ **A művészek pedig illusztrálták. Megnézte már a néhány napja a Nemzeti Galériában látható munkákat?**

■ Láttam az interneten. Az újkor biztos történelmi tapasztalata, hogy a művészetnek nem terepe a diktatúra, még ez a kis vacak, próbálkozásos fajta sem.

■ **Most, a tüntetés után visszatér a műterembe?**

■ Ki sem jöttem onnan, ott van dolgom.

■ **SZABLYÁR ESZTER**